

## UMAR XAYYOMNING PEDAGOGIK QARASHLARI

*Xaydaraliyeva Dilnoza*

*Xiyasova Gulnora*

*UMFT universiteti, 3-kurs,*

*S 01-23 guruh talabalari*

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada buyuk sharq mutafakkiri, shoir va olim Umar Xayyomning pedagogik qarashlari keng tahlil qilinadi. Uning ilm-ma'rifat, aql-idrok, axloqiy tarbiya va shaxs kamoloti haqidagi g'oyalari ochib beriladi. Shuningdek, Xayyom asarlarida bilimning qadri, erkin fikrlash va hayotiy tajribaning tarbiyadagi ahamiyati yoritilib, bu qarashlarning zamonaviy pedagogika uchun dolzarbligi asoslab beriladi.

**Kalit so'zlar:** Umar Xayyom, pedagogik qarashlar, ta'lim, tarbiya, ilm-ma'rifat, axloq, erkin fikrlash

### **Kirish**

Sharq uyg'onish davrining yirik namoyandalaridan biri bo'lgan Umar Xayyom nafaqat buyuk shoir, balki matematik, astronom va falsafachi sifatida ham tanilgan. Uning ilmiy va adabiy merosi inson tafakkuri, bilim va tarbiya masalalariga chuqur yondashuv bilan ajralib turadi.

Umar Xayyom pedagogika sohasida maxsus asarlar yaratmagan bo'lsa-da, uning ruboiylari va ilmiy qarashlarida ta'lim-tarbiya masalalariga oid muhim g'oyalar mujassamdir.

### **Umar Xayyom — olim va mutafakkir sifatida**

Umar Xayyom ilm-fanning turli sohalarida chuqur bilimga ega bo'lgan qomusiy olim edi. U ilmni inson kamolotining asosiy omili deb bilgan va bilim orqali inson haqiqatni angelaydi, degan fikrni ilgari surgan.

Xayyom nazarida haqiqiy ilm tajriba va mantiqqa asoslanishi kerak. Bu esa yosh avlodni tanqidiy va mustaqil fikrlashga o'rgatish zarurligini ko'rsatadi.

### **Ilm va aqlning ustuvorligi haqidagi qarashlari**

Umar Xayyom asarlarida ilm va aql eng oliy qadriyat sifatida talqin etiladi. U johillikni insonni tubanlikka yetaklovchi holat deb hisoblagan.

Xayyomning fikricha, inson bilim orqali o'zini va atrofdagi olamni anglaydi. Shu sababli ta'lim jarayoni aqlni rivojlantirishga, mantiqiy fikrlashni shakllantirishga qaratilishi lozim.

### **Axloqiy tarbiya va insoniy fazilatlar**

Xayyom pedagogik qarashlarida axloqiy tarbiya muhim o'rin tutadi. Uning ruboiylarida halollik, rostgo'ylik, adolat va kamtarlik kabi insoniy fazilatlar ulug'lanadi.

U ikkiyuzlamachilik, riyo va jaholatni qattiq tanqid qiladi. Bu esa tarbiyada insoniylik va samimiyatni ustuvor qilish zarurligini anglatadi.

### **Erkin fikrlash va shaxs mustaqilligi**

Umar Xayyom qarashlarining muhim jihatlaridan biri — erkin fikrlash g'oyasidir. U insonni mustaqil qaror qabul qila oladigan, o'z fikriga ega shaxs sifatida ko'rgan.

Xayyomning bu qarashlari zamonaviy pedagogikada shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasiga yaqin bo'lib, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga undaydi.

### **Hayotiy tajribaning tarbiyadagi o'rni**

Xayyom inson tarbiyasida hayotiy tajribani muhim deb bilgan. Uning fikricha, inson faqat kitob orqali emas, balki hayotiy voqealar, sinovlar orqali ham o'rganadi.

Bu qarash ta'lim jarayonida nazariya bilan amaliyot uyg'unligini ta'minlash zarurligini ko'rsatadi.

### **Umar Xayyom pedagogik qarashlarining bugungi ahamiyati**

Bugungi kunda Umar Xayyomning ilm, aql va erkin fikrlash haqidagi qarashlari zamonaviy ta'lim tizimi uchun dolzarbdir. U ilgari surgan g'oyalar yoshlarni tanqidiy fikrlashga, axloqli va ongli shaxs bo'lib yetishishga chorlaydi.

Xayyom merosi ta'lim-tarbiyada insonparvarlik va aqlni ustuvor qo'yishning muhim namunasidir.

### **Xulosa**

Xulosa qilib aytganda, Umar Xayyomning pedagogik qarashlari ilm-ma'rifat, aql va axloqiy tarbiyaga asoslangan. U bilimni inson kamolotining asosi, axloqni esa jamiyat barqarorligining poydevori deb bilgan.

Umar Xayyomning g'oyalari bugungi pedagogika fanida ham o'z ahamiyatini saqlab kelmoqda va yosh avlod tarbiyasida muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Xaydarov. S.A.(2026). Pedagogik risklarni boshqarishda globallashuv jarayonlarning ahamiyati. International scientific journal. Interpretation and researches. 1(73).
2. Xaydarov. S.A. (2026). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 3(1). 159-164.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.

4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. *Modern Education and Development*. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. *NEW RENAISSANCE international scientific journal*. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. *Til va adabiyot.uz*. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. *Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology* ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Xaydarov S.A. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.